

I. ARTYKUŁY

Marek Olędzki, Michał Klonowski

Profil tematyczny periodyku „Eastern Review” (1997–2001) i sylwetka jego założyciela i redaktora Profesora Jerzego Kmiecńskiego

Niniejszy numer „Eastern Review”, oddawany do Państwa rąk w ramach działalności wydawniczej Międzynarodowego Centrum Badań Wschodnioeuropejskich Uniwersytetu Łódzkiego, jest poświęcony współczesnej Ukrainie i stanowi kontynuację prac zapoczątkowanych w drugiej połowie lat 90. przez jego założyciela i wieloletniego redaktora – prof. dr. hab. Jerzego Kmiecńskiego, którego praca naukowa nierozzerwalnie była związana z Łodzią.

W latach 1951–1952 był asystentem w Muzeum Archeologicznym w Łodzi. Pracę magisterską pt. *Organizacja społeczna rybaków gdańskich w XII–XIII wieku*, zrealizowaną pod kierunkiem prof. K. Jażdżewskiego, obronił w Łodzi w roku 1952. W latach 1956–1968 pracował na stanowisku starszego asystenta, a następnie adiunkta w Katedrze Archeologii. W roku 1962 obronił pracę doktorską pt. *Zagadnienie tzw. kultury godzko-gepidzkiej w starszym okresie rzymskim*. W roku 1969 został powołany na stanowisko docenta w Katedrze Archeologii UŁ (do 1992 r.), wówczas rozpoczął realizację projektu badawczego *Dynamika zmian środowiska kulturowego i naturalnego na Pomorzu Wschodnim w pradziejach i we wczesnym średniowieczu*. W 1972 r. został powołany na kierownika Katedry Archeologii UŁ. Sprawował tę funkcję do roku 1992. W latach 1984–1987 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ. Praca pt. *Nacjonalizm w germanoznawstwie niemieckim w XIX i początkach XX wieku* stała się ona podstawą do nadania mu stopnia doktora habilitowanego w roku 1990. Dwa lata później został nominowany na profesora nadzwyczajnego, a w 1997 r. otrzymał tytuł naukowy profesora tytularnego. Na Uniwersytecie Łódzkim stworzył w roku 1994 Ośrodek Badań i Studiów Wschodu. Ośrodek ten przekształcił się wkrótce w katedrę,

a następnie, dzięki inicjatywie profesorów Jerzego Kmiecńskiego i Waldemara Michowicza, połączył się z innymi – podobnie zorganizowanymi – katedrami i zakładami, np. badań brytyjskich, amerykańskich, niemcoznawczych, by razem utworzyć Instytut Studiów Międzynarodowych. Profesor Kmiecński został jego wicedyrektorem, pełniąc tę funkcję do 1998 r. Instytut w roku 2000 przekształcił się w Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, a profesor przeszedł do Katedry Systemów Politycznych wchodzącej w skład Instytutu Studiów Politycznych.

Profesor J. Kmiecński zainicjował projekt badawczy *Peregrinatio Gothica*. W latach 70. realizował temat *Mechanizacja archeologicznych prac polowych*, uczestnicząc w programach badawczych: *Bilans wodny wybranych regionów nadbałtyckich w przeciągu ostatnich 15.000 lat* (koordynowanym przez Uniwersytet w Lund) oraz *Krajobrazotwórcza rola człowieka w pradziejach* (realizowanym wraz z antropologami i paleobotanikami). W roku 1986 zainicjował, wraz z prof. Gerardem Pereirą z Uniwersytetu Santiago de Compostela, projekt badawczy *Procesy celtyzacji i romanizacji na zachodnich i północnych peryferiach cywilizacji śródziemnomorskiej*. Wraz z zespołem Katedry Archeologii UŁ prowadził badania na terenie hiszpańskiej Galicji oraz na Pomorzu Wschodnim. Od 1995 r. uczestniczył w międzynarodowym programie badawczym *Przemiany ekologiczne a biokulturowa adaptacja człowieka*. Od roku 1997 kierował międzynarodowym programem swojego autorstwa *Drogi handlowe i szlaki pielgrzymie jako czynniki integracji europejskiej*, realizowanym przy współpracy z Compostela Group of Universities, którego podsumowaniem była książka *Trade routes and pilgrimage trails as a factor of integration* napisana pod jego redakcją. Niedawno zainicjował nowy międzynarodowy program *Uniwersytety europejskie i ich rola w tolerancji*. Obok redakcji periodyku „Eastern Review”, redagował serię „Archaeologia Baltica” (1977–1992), „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Archaeologica” (1985–1991) oraz *Pradzieje ziem polskich*, t. 1, cz. 1–2.

Profesor J. Kmiecński, dzięki swoim szerokim kontaktom i aktywnej współpracy z wieloma ośrodkami naukowymi w Polsce i za granicą, a także swoim niezwykle szerokim zainteresowaniom badawczym, stworzył wyjątkową interdyscyplinarną serię wydawniczą. Koncepcja i tematyka „Eastern Review” odzwierciedlała znakomicie różnorodność zainteresowań jej głównego inspiratora i środowiska naukowców, którzy się wokół pisma skupili.

Do grona sympatyków i autorów publikujących na łamach periodyku należała grupa specjalistów z wielu dziedzin i stron świata. Byli wśród nich politolodzy, historycy, socjolodzy, antropolodzy kulturowi. Dlatego też tematyka poszczególnych tomów odznaczała się różnorodnością i, co istotne, poruszane tematy dotyczyły spraw związanych z problemami transformacji społecznej i politycznej w regionie Europy Środkowej i Wschodniej.

Autorzy prezentowali zróżnicowane podejście do tematu wiodącego każdego z tomów, co skutkowało ciekawymi artykułami zarówno w warstwie metodologicznej, jak i teoretycznej. „Eastern Review” było zarówno czynnikiem integrującym ówczesny Ośrodek Studiów Wschodnich, a następnie katedry wschodzące w skład Instytutu Studiów Międzynarodowych, ale także forum wymiany poglądów ze specjalistami z innych środowisk akademickich.

Założeniem twórcy pisma i grona jego współpracowników było wydawanie jednego numeru rocznie, ale zdarzało się, że sprzyjające okoliczności pozwalały na zwiększenie dynamiki prac redakcyjnych i wydawniczych – już w 1998 r. ukazały się dwa numery pisma.

Pierwszy numer z roku 1997 posiadał charakter wprowadzający i miał na celu pokazanie stanu badań odnoszących się do szeroko rozumianego Wschodu, które dzielali zarówno pracownicy Ośrodka Badań i Studiów Wschodu Uniwersytetu Łódzkiego, jak i zaprzyjaźnieni naukowcy z innych ośrodków. Wśród autorów warto wymienić A. de Lazarię, J. Piontkę, M. Pietrasiaka.

Drugi numer nosił podtytuł – *Perspektywy rozwoju badań Wschodu we współczesnej sytuacji społeczno-politycznej*. Widać tu było potrzebę zmierzenia się z przyszłymi wyzwaniem badawczymi, co zaowocowało szeregiem ciekawych publikacji. Wśród licznej grona autorów warto wspomnieć P. Chmielewskiego, W. Materskiego, M. Brodę, L. Tegako czy H. Jamsheera. Trzeci z kolei numer, a tak jak poprzedni również wydany w 1998 r., nosił podtytuł *Religia jako czynnik porozumienia i konfliktów społecznych*. Trafnie ukazywał szerokie zainteresowania badawcze autorów związanych z Katedrą Badań Wschodu, co odzwierciedlało szerokie spektrum problemów zawartych w tomie. We wspomnianym numerze pojawiły się m.in. publikacje E. Lewandowskiego, F. Owsijenki, A. Kreutza, W. Pawluczuka, E. Ponczka, A. Chodubskiego czy I. Sierowej.

Czwarty numer, opublikowany w roku 2000, zatytułowany była *Polska diaspora na Wschodzie*. Dłuższy okres, jaki upłynął od momentu wydania poprzedniego numeru, zaowocował bogatym zbiorem materiału, który napłynął do redakcji, tak że zdecydowano się na podwojenie objętości tomu i liczył on 400 stron. Jednocześnie wydłużyła się lista autorów, wśród których znaleźli się m.in.: N. Snytko, W. Siemienow, J. Kamocki, A. Stępień-Kuczyńska, H. Stroiński, S. Wojtkowiak, D. Kolbaja, A. Chodubski, A. Furier czy M. Mądzik.

Piąty numer, który ukazał się rok później, pokazał, iż problemy religioznawcze wciąż budzą zainteresowanie badaczy związanych z pismem i nie zostały wyczerpane przez numer trzeci i dlatego też został on zatytułowany *Sanktuaria i kult*. Tom ten miał bezprecedensową objętość w skali serii – liczył niemal 600 stron, a różnorodność tematyki spowodowała, iż konieczne stało się podzielenie numeru na kilka osobnych części. Nosiły one następujące tytuły: *Sanktuaria i kult*, *Studia antropologiczno-historyczne*, *Prace seminaryjne Zespołów Naukowo-Badawczych*

i *Recenzje*. W tomie zawarte były teksty w języku polskim, rosyjskim, angielskim i hiszpańskim. Imponująco prezentuje się lista autorów, wśród których można znaleźć B. i M. Olędzkich, I. Michjiejewą, F. Singulę, Z. Lechowicza, ks. M. Różańskiego, N. Świdzińską, J. Młodawską, M. E. Patiño López, L. Tegako, A. Purundżana, T. Bielookaję, A. Gribovą, M. Gurina, D. Kolbaję, A. Zelenkova, E. Kopalianiego oraz I. Tsiklauri. Swego rodzaju kontynuacją tej pracy była, nawiązująca do niej, książka *Trade Routes and Pilgrim Trails as a Factor of Integration. Sanctuaries and Cult* z roku 2004, wydana jednocześnie w języku hiszpańskim i angielskim pod redakcją prof. J. Kmiecńskiego.